

УДК 159.9.048 (042.3)

АКТИВІЗАЦІЯ МУЗИЧНО-ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ ЯК ПОЛІКУЛЬТУРНА ПРОБЛЕМА

Е.Б.Брилін, Р.Н.Карсанов

***Анотація.** У статті доведено, що підвищення наукового рівня сучасної музичної освіти створює умови для формування мотивів культурологічної діяльності студентів та потребує впровадження комплексної системи прийомів, методів і організаційних форм у навчальний процес з метою його активізації.*

***Ключові слова:** творча активність, учбовий процес, культурологічні умови.*

***Аннотация.** Статья посвящена рассмотрению актуальных проблем подготовки профессионально компетентных студентов-музыкантов, повышения уровня их культурологического образования, которое создает условия для формирования мотивов продуктивной творческой деятельности студентов.*

***Ключевые слова:** творческая активность, учебная деятельность студентов, эффективность формирования.*

***Summary:** Article is devoted to topical issues of training professionally competent and active students. Improve the scientific level of the modern education creates conditions for the formation of motives creative activity of students.*

***Keywords:** Creative activity, educational activity students, efficiency forming.*

Постановка проблеми. Сучасна освітня політика нашої держави визначає пріоритети вищої школи, підготовку компетентних і культурно освічених фахівців. Серед концепцій удосконалення процесу виховання молодого покоління важливим є творчий розвиток особистості. Нині увага вчених (В.Андрєєв, Н.Біла, А.Малахов, Р.Нізамов) направлена, насамперед, на розв'язання різних аспектів формування творчої особистості, здатної креативно підходити до вирішення поставлених завдань. Музичний розвиток, як форма відображення якісно обумовлених і структурно цілісних утворень реалізується при цілеспрямованому управлінні музично-творчою діяльністю особистості. Педагогічну основу розвитку становить естетична процесуальна єдність емоційних, інтелектуальних, творчих дій особистості, спрямованих на образне освоєння музичного твору. Музично-творчий розвиток – це невід'ємна частина формування естетичної культури, яка забезпечує пізнання його специфіки та закономірностей. У структурі культури важливу роль відіграють ціннісні орієнтації, які пов'язані з музичним смаком, естетичною установкою, що впливають на формування художніх запитів та вибір творчої мети особистості. Логічно продумане співвідношення прийомів і методів, використовуваних у процесі навчання студентів-музикантів, має бути направлене на створення умов, необхідних для оптимізації процесу навчання й розкриття творчого потенціалу майбутнього фахівця.

Музично-творчий розвиток активізується за допомогою психологічних компонентів – уявлення, інтуїції, пам'яті, мислення, відчуттів і реалізується на практиці цілісною продуктивною упорядкованою системою педагогічних засобів: а) стимулювання музично-пізнавальної діяльності, націленої на гармонійний розвиток творчої свідомості; б) упровадження навчально-методичного комплексу, який включає різні види музичної діяльності (виконавство, сприймання, відтворення музики); в) удосконалення педагогічних засобів засвоєння художньо-образного змісту музичних творів, семантики музичної мови, яка стимулює розвиток мислення студента, що приводиться в рух емоційним інтересом до музичного мистецтва, включаючи власний досвід, музично-слухові уявлення, знання, уміння та навички творчої діяльності, гармонізує його інтуїтивний і аналітичний потенціал. усе це забезпечує процес розкриття індивідуальних творчих здібностей студентів до сприймання, оцінювання, відтворення та розвитку естетичної культури загалом. Отже, підготовка студентів-музикантів вищих навчальних закладів повинна будуватися на умовах полікультурної взаємодії з їхню музично-творчою діяльністю.

Огляд досліджень і публікацій. Вивченню основних особливостей творчого процесу, виявленню його ознак, ролі в культурному житті людини й суспільства, об'єктивного та суб'єктивного значення в розвитку особистості присвячені роботи Ю.Афанасьєва, А.Бергсона, М.Бердяєва, І.Бєха, О.Олексюк, Г.Тарасенко, В.Шахова.

Розглядаючи суть творчості, вчені відзначають загальне трактування поняття «творчість». Це – діяльність людини, в ході якої створюється щось нове, оригінальне, неповторне, унікальне, це

потенціал активності, присутній у кожній людині від природи, і їй, насамперед, необхідно уміти скористатися цим даром, створюючи відповідні умови, і оптимально сприяти його розкриттю.

Творчість і творчу активність вивчали й продовжують досліджувати педагоги, психологи й мистецтвознавці. Так, Л.Виготський підкреслював, що творча активність є вищим рівнем навчально-виховного процесу й необхідною умовою всебічного розвитку особистості, бо «людська активність – найважливіша специфічна межа особистості, що характеризується її прагненням змінювати себе відповідно до власних потреб, поглядів, цілей» [1, с. 205].

Метою статті є презентація важливої концепції активізації музично-творчої діяльності студентів вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу. Розвиток особистості студента передбачає максимальну реалізацію його активності, самостійності, ініціативності, тому що він не просто повинен асимілювати навчальні вимоги, але й внутрішньо їх адаптувати, вибірково на них реагувати, активно засвоювати й переробляти з урахуванням свого особистого досвіду, рівня інтелектуального й культурного розвитку.

Однією з важливих причин виникнення творчої активності є потреба в самовираженні. Стимулюючою реакцією активності може бути як оцінка довкілля (викладачі, батьки, друзі та ін.), так і орієнтація на власні досягнення, наявність мети, реакція на виникнення творчих ситуацій і так далі.

Розгляд проблеми активізації студентів у процесі їхнього навчання завжди пов'язаний з діяльністю, тому важливо відзначити, що професійна спрямованість у вищих навчальних закладах, зі свого боку, може формуватися й складатися з діяльності кожного студента. У зв'язку з цим, виникає одне з важливих положень психології, що має велике значення для педагогіки й полягає в тому, що діяльність і становлення особистості – це не різні поняття, а дві сторони єдиного процесу.

Так, при вивченні музично-теоретичного блоку дисциплін – «Гармонія», «Аналіз музичних творів», «Інструментознавство» сам процес діяльності, метою якого є опанування знань, умінь і навиків, стає пізнавальним. У такому ракурсі поняття «пізнавальна діяльність» є ширшим по відношенню до навчальної діяльності, оскільки пізнання здійснюється не лише в цілях навчання, але й для відкриття нових творчих горизонтів. Підкреслимо, що обов'язковими компонентами навчальної діяльності є: навчальні завдання, навчальні дії, дії контролю й оцінки. Ці компоненти знаходяться в єдності і взаємозв'язку й складають цілісну навчальну діяльність.

Для ефективної організації навчальної діяльності допомагає пошук творчих стимулюючих реакцій, які активізують студентів. Під активізацією навчальної діяльності прийнято розуміти мобілізацію викладачем інтелектуальних, емоційних, культурних і творчих сил студентів на досягнення конкретних цілей. Іншими словами, активізація навчальної діяльності – це процес і результат стимулювання активності студентів, ефективне засвоєння способів діяльності, при якому навчальний матеріал стає предметом творчих розумових дій кожного з них.

Не менш ефективним засобом активізації навчальної роботи щодо формування творчої діяльності є її індивідуалізація на основі здібностей студента. Індивідуалізація є також динамічно функціонуючою системою організації навчальної діяльності у вищому навчальному закладі, за якої вибір способів, прийомів, темпу навчання визначається індивідуальними особливостями й потенційними можливостями студентів. На думку ряду учених (А.Малахов [2], Р.Низамов [3]), низький рівень володіння способами та навичками пізнання не дозволяє студентам успішно освоювати навчальну програму, що знижує інтерес до навчання й пізнавальну активність загалом. Новизна інформації, що засвоюється студентом, несе в собі джерело виникнення нових мотивів діяльності, стимулює процес пізнання. При формуванні творчої активності студентів важливу роль відіграють також позитивні емоції, які стимулюють і підвищують їхню працездатність, сприяють зростанню творчої продуктивності.

Оптимальний рівень активності студентів може бути досягнутий за умови, якщо комплекс засобів навчальної діяльності забезпечить взаємодія, при якій діяльність викладача й творчі прагнення студентів відповідають їхнім спільним творчим цілям. Наприклад, на заняттях інструментального ансамблю чи оркестру в студентів яскраво виявляються пізнавальні потреби. Це, насамперед, потреба інтерпретувати й створювати власні аранжування. Тому в мотиваційному плані творчі спеціальності й спеціалізації опиняються у вигрешному положенні порівняно з іншими. У студентів, які грають в ансамблі, існує досить сильна й усвідомлена внутрішня мотивація до творчої діяльності. Ще одним потужним стимулом активності студентів виступає інтерес – важливий компонент пізнання. Під його впливом усі психічні процеси протікають особливо інтенсивно і з задоволенням, а діяльність стає цікавою й продуктивною. Постійний інтерес до навчання створює умови, за яких власні зусилля студента співпадають з комплексом творчих дій, запропонованих викладачем, що й забезпечує оптимальний рівень творчої спільної активності.

На формування активності студентів-музикантів впливає і кінцевий результат їхньої діяльності: як внутрішній (наприклад, відчуття задоволення), так і зовнішній (наприклад, оцінка інших). Оцінка й самооцінка приводять до самоаналізу, самопізнання, ініціативи. Найважливіше завдання при формуванні креативності студентів, які навчаються у вищих навчальних закладах музичного профілю, полягає в необхідності розвитку в них загальної культури, що сприятиме їхній самостійності як на заняттях, так і в дозвіллевій діяльності. Доведено, що в самостійних діях найбільше виявляються елементи креативності студента, які виникають без зовнішнього спонукання. Прикладом може служити: прагнення й уміння ставити перед собою завдання, цілеспрямовано й зосереджено здійснювати виконавську діяльність, проявляючи ініціативу за власним бажанням. У цьому сенсі самостійність може бути прийнята і як властивість особистості, і як здатність, і як показник її активності.

Таким чином, основною формою реалізації пізнавальної самостійності студентів у вищому навчальному закладі, особливо творчо-виконавської спрямованості, є самостійна робота, яка виконується без безпосередньої участі педагога, але за його завданням і в спеціально наданий для цього час. Самостійна робота розвиває пізнавальні здібності, сприяє виробленню практичних умінь і навичок, підвищує культуру праці й робить знання осмисленими й глибокими. Результативність даного виду роботи багато в чому залежить від рівня складності індивідуальних завдань для студентів, використовуваних методик, системи контролю й звітності. Майбутньому випускникові, який не навчився працювати самостійно, буде дуже важко надалі втілювати в дійсність свої ідеї та проекти. Саме самостійна робота, за твердженням Я.Пономарьова, активізує мислення, розвиває власні погляди й підходи до розв'язання тієї або іншої творчої проблеми. Таким чином, творчість, на думку Я. Пономарьова, розглядається саме як «механізм розвитку, як взаємодія, що веде до розвитку» [4, с. 59-60].

Отже, одним з найважливіших завдань в умовах активізації музичної діяльності є правильна, раціональна організація самостійної роботи студентів, розвиток їхніх особистих якостей і креативного потенціалу, що забезпечують реконструкцію цієї діяльності. Перехід на такий рівень активності студента – це свідчення значного прориву в його загально-культурному розвитку, у тому числі, в сфері саморегуляції і самоорганізації.

Висновки. Таким чином, творча активність студентів є вирішальним чинником інтенсифікації навчального процесу при загальній спрямованості на культурологічний та мотиваційний бік діяльності. При формуванні процесу творчої активності студентів музичного профілю у вищому навчальному закладі мають бути враховані:

- організаційно-діяльнісні аспекти й шляхи вдосконалення в студентів умінь самостійно працювати, долати труднощі в навчально-пізнавальній діяльності, а також наявність навичок формування процесу самоорганізації в цілях ефективного використання часу для цілеспрямованої і продуктивної роботи в аудиторних заняттях і в процесі самопідготовки (залучення студентів до участі в диспутах, дискусіях, конференціях);

- операційно-інтелектуальні засоби, що забезпечують досить високий рівень базових знань і умінь студентів осмислювати й систематизувати свої знання, застосовувати їх на практиці та об'єктивно оцінювати, а саме особово-спонукальні педагогічні засоби, що заохочують потребу студентів до самоосвіти, самостійного поглиблення знань, розширюють загальний культурний кругозір і бажання стати висококваліфікованим фахівцем;

- процесуально-психічні умови, які спрямовані на сприйняття позитивних емоцій у творчій діяльності, що дозволяє засвоювати соціальний досвід, формувати ставлення до культури загалом.

Література

1. Выготский Л. С. Избранные психологические исследования / Л. С. Выготский. - М.: Наука, 1956. - 320 с.
2. Малахов А. А. Творческая активность как фактор, определяющий успешность обучения / А.А. Малахов // Педагогические исследования: гипотезы, проекты, внедрения. Т. 3. - Курган, 1999. - С. 35-39.
3. Низамов Р. А. Дидактические основы активизации учебной деятельности студентов / Р. А. Низамов. - Казань : Казан, гос. ун-т. - 1975. - 302 с.
4. Пономарев Я. А. Психология творчества / Я.А. Пономарев. - М.: Наука, 1976.-301 с.